

ЈОШ ПОНЕШТО О НАСЛЕБИВАЊУ ПРАВА НА НАКНАДУ НЕИМОВИНСКЕ ШТЕТЕ

1. Откако је у нашој пракси прихваћен принцип накнаде неимовинске штете, судови су јединствено стајали на становишту да право на накнаду неимовинске штете прелази на наследнике ако је за живота оштећеног накнада већ била досуђена правоснажном судском пресудом или је оштећеник барем био подигао тужбу за накнаду⁽¹⁾. По том схватању, које је прихваћено и у неким страним законодавствима⁽²⁾, наследници оштећеног нису активно легитимисани да подигну тужбу за накнаду неимовинске штете коју је оштећеник лично претрпео до своје смрти, али парницу за накнаду ове штете коју је покренуо сам оштећеник они могу у своје име наставити. Утужењем од стране оштећеника, право на накнаду неимовинске штете постаје наследиво (при чему је без значаја узрок смрти, који може бити без икакве везе са радњом из које је проистекла неимовинска штета о чијој је наднади реч).

(1) „Тужилац пок. Б. на записнику од 21. априла 1958. године преко свог заступника истакао је као свој захтев и захтев накнаде за претрпљене болове. Како је пок. Б. умро 7. октобра 1958. године његови правни представници настављајући поступак остали су при томе захтеву прецизирајући износ тога захтева на 50.000.— динара. Првостепени суд је правилно оценио и такав захтев тужилачке стране и на име те штете тужиоцима досудио 30.000.— динара као правичну новчану накнаду. У жалби се истиче да потраживање накнаде за претрпљене болове пок. Б. не могу да истичу његови наследници. Овакав навод жалбе није основан, јер је пок. Б. овакав захтев за живото у спору поставио, а његови наследници ступили су у сва његова права па и права на захтев за накнаду штете ове врсте”. — Пресуда Врховног суда НР Србије Гж 1712/59. од 16. јануара 1960. године, потврђена од стране Савезног врховног суда пресудом Рев. 816/60. од 15. септембра 1960. године.

„Није усвојив ни приговор да тужитељима не припада право на болницу, јер да се ради о особном праву, које по смрти оштећеног није могло прећи на наследнике-тужитеље. Будући да је оштећени још за живота тужио туженог ради накнаде болнице, то су овај поступак тужитељи као наследници само наставили (чл. 204. и 201, т. 1. ЗПП), а како осталина умрле особе прелази по сили закона на њезине наследнике у тренутку њезине смрти и наслеђивати се могу не само ствари него и права која припадају појединцима (чл. 135, и 2. Закона о наслеђивању), то је очито да конкретно тужитељи имају право тражити накнаду болнице, која припада њиховом преднику”, — Пресуда Врховног суда НР Хрватске Гж 163/1959-2 од 11. фебруара 1959. године, потврђена од стране Савезног врховног суда пресудом Рев 964/59. од 8. јануара 1960. године.

„Неоснован је приговор тужених да нема мјеста накнади за претрпљене боли, јер је тужитељ иза покретања парнице умро. Овај је захтев наиме по тужитељу постављен у тужби за његова живота и о њему је расправљано у овој парници, па нема разлога да се не удовољи и о овом тужитељевом захтеву”. — Пресуда Врховног суда НР Хрватске Гж 865/1959-2 од 30. јуна 1959. године.

(2) Чл. 93 ст. 1. Швајцарског грађанског законика, § 847. Немачког грађанског законика.

Разуме се, одвојено од тога је питање права на накнаду неимовинске штете коју услед смрти декујуса лично трпе његови блиски сродници и уопште лица њему блиска. Та лица се у конкретном случају могу али не морају појављивати као наследници, а може бити да она уопште не улази у круг законских наследника⁽³⁾.

У доступним пресудама наших судава које се односе на ово питање реч је о накнади за претрпљене физичке болове и страх, услед телесне повреде нанете оштећенику (декујусу), али је јасно да због идентичности мотива решење мора бити исто за све неимовинске штете које је оштећеник лично претрпео до краја свога живота: душевни болови услед унакажености, душевни болови услед смрти блиског лица, умањење животне активности и појачани напори у обичном животу и у раду⁽⁴⁾, повреда чести и угледа.

Оваквим решењем наслеђивање права на накнаду неимовинске штете приближено је решењу које важи за наслеђивање права на накнаду имовинске штете (мада изједначење није извршено, пошто је право на накнаду имовинске штете наследиво и без утужења од стране оштећеника-декујуса). То приближавање показује да је примарни значај придат чињеници да право на накнаду неимовинске штете гласи на новац, као и код имовинске штете. Други писци, као што је познато, отишли су још даље, пледирајући за јединствено решење питања наслеђивања права на накнаду штете, било да је реч о имовинској или неимовинској штети.

2. Ми смо такав приступ овом питању годинама критиковали, истичући да новчана накнада неимовинске штете мора бити организована оригинално, јер јој је сврха специфична, а то је главно. Начин на који се у правном животу понаша право на накнаду имовинске штете адекватан је његовој сврси. Правила која важе за накнаду имовинске штете првенствено резултирају из сврхе која треба да се оствари његовим вршењем, а не из чињенице да гласи на новац. И сама чињеница да право на накнаду имовинске штете гласи на новац последица је сврхе накнаде имовинске штете. Накнада неимовинске штете има различиту, своју специфичну сврху и право на накнаду те штете мора бити организовано тако да најпотпуније оствари своју сврху. Не може се, дакле, због тога што у оба случаја право на накнаду штете гласи на новац аутоматски протезати на неимовинску штету режим који је већ изграђен за имовинску штету и, уопште, тим режимом бити оптерећен као нечим од чега не сме бити удаљивања. Улога новца у оба случаја је техничка, он је само средство а битно је да су сврхе које треба остварити различите. Битно је то да новчана накнада досуђена на име неимовинске штете може остварити своју сврху само у личности жртве — оштећеника и то тако што ће му омогућити да прибави себи неко задовољство (интелектуално, духовно, чулно, већ према својој наклоности, својој природи и својим потребама) и да на тај начин неутралише или барем ублажи бол који трпи. Зато се мора одбацити солација према којој наследници могу наставити парницу за накнаду не-

(3) У неким пресудама наших судава, на пример, право на накнаду неимовинске штете признаје се ванбрачној жени одн. мужу.

(4) Обрен Станковић: Накнада за појачане напоре и за умањење животне активности, издање Новинске установе „Службени лист СФРЈ”, Београд, 1972.

мовинске штете (а поготову солудију према којој могу покренути ову парницу!). Без значаја је то што је декујус за живота био подигао тужбу за накнаду. Битно је то да накнада овде не би имала свој *raison d'être*, јер оштећеник није у животу па је према томе већ у време доношења пресуде искључена свака могућност да накнада оствари своју сврху. Природно је да у таквом случају суд ускрати доношење пресуде коју је захтевао тужилац, сада већ декујус. Само правоснажна судска пресуда, донета за живота оштећеног, којом се његов тужбени захтев усваја и накнада досуђује, чини да право на накнаду постаје једна перфектна новчана тражбина погодно да пређе на наследнике⁽⁵⁾.

3. Тако схватање дошло је у пуној мери до изражаја на саветовању представника грађанских одељења републичких врховних судова и судија Грађанског одељења Врховног суда Југославије одржаном 18. и 19. јуна 1968. године у Врховном суду Југославије. Еминентни скуп усвојио је следећи правни закључак: „Само правомоћно досуђено или писменим уговором признато потраживање накнаде за неимовинску штету прелази на наследнике оштећеног“⁽⁶⁾.

4. Могло се основано поверовати да је овим начињен заокрет и да је раније становиште коначно напуштено, али до тога изгледа још није дошло⁽⁷⁾. Врховни суд Хрватске у једној пресуди скорашњег датума реafirмише раније становиште настојећи да га потпуније образложи:

„Погрешно је правно становиште да је потраживање накнаде неимовинске штете строго особно право оштећеног које не прелази на његове наследнике по одредбама Закона о наслеђивању.

Разлика је између имовинске и неимовинске штете у добрима која су оштећена. Имовинска штета је умањење материјалних добара, „квар у имовини“. То је таква штета која се непосредно изражава у економским вриједностима и изравно показује у некој употребној, прометној и свакако новчаној адекватној вриједности. Код неимовинске штете нападнута су нематеријална добра изражена у трпљењу с посљедицама у погледу здравља, емоционалног живота или душевне равнотеже. И неимовинска штета у грађанскоправном смислу намирује се имовинским добрима и резултира коначно као имовинска накнада (тзв. сатисфакција), те повећава имовину оштећеног као компензација за оштећено здравље, психички живот и трпљење, за разлику од имовинске штете код које се имовина у принципу накнадом не повећава, него се постиже оно што је штетним посљедицама у имовини било умањено.

(5) Обрен Станковић: Сукцесија права на накнаду неимовинске штете, Анали Правног факултета у Београду, бр. 4. за 1961. годину, стр. 656. и сл. Исти: Новчана накнада неимовинске штете, Четврто, допуњено и проширено издање, Савремена администрација, Београд, 1972, No 133. и сл., као и ранија издања од 1963, 1965. и 1968. године.

(6) Збирка судских одлука, књига XIV, свеска 3, стр. 101.

(7) Можда се наставање раније праксе може објаснити појавом и ауторитетом Скице за Законик о облигацијама и уговорима, од проф. М. Константиновића. У чл. 164. Скица предвиђа да се право на накнаду неимовинске штете може другоме уступити ако је признато уговором или је о њему поведен спор, и да под истим условима ово право прелази на наследнике. — Михаило Константиновић: Облигације и уговори, Скица за Законик о облигацијама и уговорима, Правни факултет у Београду, Београд, 1969.

Неимовинска штета строго је особна све док оштећени није тужбом тражио да му се та штета накнадом (сатисфакцијом) репарира. Све докле не зна се да је неко нешто трпио, што је трпио, у којем је то интензитету и трајању било и у којем је виду трпио. Не зна се ни то, а што је пресудно, да ли је сугласан да нешто претрпи не позивајући штетника на грађанскоправну одговорност. Нитко други, умјесто њега, то не може учинити јер би тиме ушао у оштећеникову најдиспозитивнију сферу. Али кад фактички оштећена особа судски затражи да јој се накнади штета, она се тиме изјаснила да је претрпјела штету, одредила њезин опсег и висину и изразила релевантну вољу (тужбу) да јој штетник штету накнади. Од тог момента оштећена особа тражи да јој се даде одређена имовинска вриједност (становити износ) која треба да уђе у њезину имовину и којом ће вриједности располагати са сврхом за коју се та накнада даје (да постигне неку компензацију за оно што је претрпјела).

Смрт оштећеног у току парнице не анулира захтјев постављен тужбом. Тужбом је у ствари неимовинска штета вреднована и попримила материјалну вриједност. Питање је у парници само да ли је те штете било, колика је она и да ли је штетник одговоран. Она је неимовинска утолико што се на њено утврђење односе правила која вриједе за утврђење неимовинске штете, али потенцијално улази у имовину оштећеног и у њој дијели правну судбину као и свака друга имовина која иза неког остаје⁽⁸⁾.

5. У мери у којој је потпуније образложена, ова одлука рељефније истиче слабости доктрине којом је испирисана.

„Тужбом је у ствари неимовинска штета вреднована и попримила материјалну вриједност.” — Може се одговорити да неимовинска штета никад не може бити материјално вреднована и попримити материјалну вредност. Могуће је на један одређен начин организовати њену накнаду, у којој новац има техничку функцију а досуђује се у износу који није аутоматски и једино одређен величином штете.

„Питање је у парници само да ли је те штете било, колика је она и да ли је штетник одговоран.” — Формула која адекватно изражава стварност и потребе накнаде имовинске штете али је у раскораку са сврхом накнаде неимовинске штете како је дефинисана у самој пресуди.

„Она је неимовинска утолико што се на њено утврђење односе правила која вриједе за утврђење неимовинске штете, али потенцијално улази у имовину оштећеног и у њој дијели правну судбину као и свака друга имовина која иза неког остаје”. — Није неимовинска штета неимовинска због тога што се на њено утврђење односе правила која важе за неимовинску штету, него је неимовинска због своје природе а правила о одређивању накнаде само су последица те њене природе. И није битно за дискусију о овоме штета већ накнада, њена сврха. А затим, што се тиче другог дела цитиране реченице, да једно потраживање које улази у заоставштину дели њену правну судбину, то је евидентно али разумје се под исто тако евидентним условом да се не гаси смрћу декујуса и да је заиста саставни део његове заоставштине. Ако суд у време суђења треба да води рачуна о нечем „потенцијалном”, онда је то зацело оно што је примарно у

(8) Гж 2629/69. од 24. ожујка 1970. године.

установи накнаде неимовинске штете и што према томе треба да доминира њеним бићем и њеном организацијом, а то је, да још једном поновимо, сврха накнаде. Разуме се, о томе „потенцијалном“ он мора и треба да води рачуна док је стварно „потенцијално“, док је у изгледу. Кад постане јасно да је то потенцијално отпало, да је сврха накнаде постала неостварљива, мисија суда је окончана.

6. Друга одлука на коју ћемо се осврнути потиче од Врховног суда Србије и такође је скорашњег датума. Пресудом Окружног суда одбијен је тужбени захтев којим је тужилачка страна тражила да се тужена страна обавезе и исплати тужилачкој страни на име накнаде штете и то: 8.000 динара на име претрпљених болова и 4.000 динара на име претрпљеног страха. Решавајући по жалби тужилачке стране Врховни суд Србије укинуо је пресуду Окружног суда и предмет вратио на поновно суђење, са образложењем у коме се каже:

„Окружни суд је сматрао да је тужбени захтев неоснован зато што се у конкретном случају ради о неимовинској штети израженој у трпљењу физичких болова као и психичке реакције страха изазваних повредама, које је задобио 31. јула 1966. године, која се оштећеном досуђује ради прибављања одговарајућих задовољстава, да би на изванредан начин неутралисао или ублажио болове и страх који је трпео. Овако досуђена накнада, с обзиром на циљ који се жели постићи, може остварити своју сврху само у личности оштећеног. Да би наследници оштећеног могли постављати захтев за исплату накнаде нематеријалне штете, нужно је да је већ правоснажном пресудом утврђено потраживање нематеријалне штете која би штета морала да се накнади оштећеном. Иначе, ако оштећеном није правоснажном пресудом признато право на потраживање нематеријалне штете, или ако не постоји писмени споразум о признању штете, онда наследници оштећеног немају право на потраживање, без обзира што је спор покренут за живота оштећеног.

Овакво схватање окружног суда погрешно је. По правним правилима право на накнаду штете у случају повреде тела не може се уступити другом лицу. Дospelи износи накнаде могу се уступити другоме, ако је износ накнаде одређен споразумом странака или правоснажном пресудом. У конкретном случају, уколико би се утврдило да су наводи тужиоца у тужби основани, никако се не би могао одбити тужбени захтев са оних разлога који су наведени у образложењу пресуде окружног суда. Јер, тужбу ради накнаде штете за претрпљене болове и страх поднео је тужилац Ј. Он је адвокату Ј. у смислу чл. 88. Закона о парничном поступку издао пуномоћје за вођење парнице. Према томе, то што је тужилац у току парнице умро нема значаја јер по чл. 201, тачка 1. истог закона поступак се прекида кад странка умре само у случају кад та странка нема пуномоћника у парници. Како је тужилац имао пуномоћника у овој парници, поступак је имао да се настави као да је он у животу, те да се и даље третира као тужилац. Следствено томе нема никаквог значаја то што су се уместо њега појавили његова жена и деца. Накнада штете, уколико би било утврђено да је тужбени захтев основан, имала би се досудити тужиоцу Ј., а његова жена и деца, који су овде непотребно преузели поступак, могли би да у извршном поступку као наследници тужиоца Ј. траже

извршење такве пресуде. Према томе, у таквом случају постојала би правоснажна пресуда којом се тужиоцу Ј. досуђује накнада штете, и по правним правилима о извршењу његова жена и деца као његови наследници могли би у извршном поступку да траже извршење такве пресуде.

То пак што је тужилац Ј. умро у току парнице никако не може да буде разлог за одбијање тужбеног захтева, како је погрешно закључио окружни суд. Јер, овде се ради о облигацији насталој из деликта — телесне повреде. Од момента телесне повреде наступило је потраживање тужиоца Ј. за претрпљене болове и страх. Он је поднео и тужбу ради остваривања тог потраживања. Према томе, да му је ово потраживање одмах по настанку или доцније за живота било исплаћено, несумњиво да би та накнада и остварила свој циљ који се њом жели постићи, па је без значаја да ли би он ту накнаду за живота и искористио. Он на накнаду има право, па је погрешно схватање окружног суда да је његов тужбени захтев неоснован само зато што је он у току парнице умро. Као што је наведено, овде је одлучујуће да је за његова живота настала пуноважна облигација, уколико су тужбени наводи тачни, па никаквог значаја нема што је он у току парнице умро. Он је у парници имао пуномоћника, па се поступак наставља као да није ни умро. Накнада штете, уколико је основан тужбени захтев, њему се досуђује, а његова жена и деца у извршном поступку по правним правилима о извршењу могу да траже извршење пресуде⁽⁹⁾.

7. Расмотримо редом аргументе суда.

Прво, суд веома инсистира на чињеници да је још за живота оштећеног настала једна пуноважна облигација: „То што је тужилац умро у току парнице никако не може да буде разлог за одбијање тужбеног захтева. Јер, овде се ради о облигацији насталој из деликта — телесне повреде. Од момента телесне повреде наступило је потраживање тужиоца за претрпљене болове и страх.” И даље: „Као што је наведено, овде је одлучујуће да је за његова живота настала пуноважна облигација, па никаквог значаја нема што је он у току парнице умро.”

Да је још за живота оштећеног настала пуноважна облигација за накнаду штете, у томе се ми са судом потпуно слажемо. И то настала још у тренутку повреде а не подношењем тужбе, која претпоставља већ постојећу правну облигацију. Али за наше питање та чињеница не казује савршено ништа јер је питање у томе да ли је та облигација прешла на наследнике или се, попут других личних права, угасила смрћу повериоца (оштећеника).

Други аргумент је пример чудноватог резонувања које је тешко разумети: „Он је поднео и тужбу ради остваривања тог потраживања. Према томе, да му је ово потраживање одмах по настанку или доцније за живота било исплаћено, несумњиво да би накнада и остварила циљ који се њом жели постићи, па је без значаја да ли би он ту накнаду за живота и искористио. Он на накнаду има право, па је погрешно схватање окружног суда да је његов тужбени захтев неоснован само зато што је у току парнице умро.” — Биће ипак да за опстанак једног субјективног права

(9) Решење Врховног суда Србије Гж 1371/70 од 24 септембра 1970. године, Привредно-правни приручник, бр. 3. за 1971. год., стр. 60.

није тако безазлена околност што је његов ималац „само умро“! И може ли се једно право досудити са образложењем да оно више нема сврхе али да би своју сврху било остварило да је било раније досуђено?

Најзад, суд своје становиште образлаже тиме што је оштећеник, који је у току парнице умро, имао заступника у време смрти. По његовом правном схватању кад је оштећени за живота покренуо парницу за накнаду неимовинске штете, његова смрт у току спора нема значаја за остваривање права на накнаду неимовинске штете ако је у спору имао заступника.

Мислимо да су овде побркане две ствари сасвим различите по својој природи: наследивост или гашење права у случају смрти његовог субјекта и, друго питање, прекидање или непрекидање парнице услед смрти тужиоца. Питање о коме овде расправљамо материјалноправне је природе. За решење тога питања без значаја је да ли је оштећеник у тренутку своје смрти имао заступника или не. Одредба из чл. 201, тач. 1. Закона о парничном поступку нема то дејство да право које се иначе гаси смрћу постаје наследиво ако је умрли у парници за остваривање тог права имао заступника, већ решава једно сасвим друго питање: да ли се у случају смрти имаоца права које је иначе наследиво, парница прекида или не. Пошто је реч о два различита питања и њихов међусобни однос може бити различит: могуће је да право прелази на наследнике а парница се наставља (то је случај кад је реч о наследивом праву а умрли је у парници имао заступника); могуће је да право прелази на наследнике али се парница прекида (реч је о наследивом праву али тужилац није имао заступника); могуће је да се право гаси а парница се прекида (реч је о ненаследивом праву било да је тужилац имао било да није имао заступника).

8. Правило по коме право на накнаду неимовинске штете утужењем од стране оштећеног постаје наследиво допушта, по самој хипотези, да спор за накнаду штете води и накнаду користи лице које ту штету није претрпело иако накнада може остварити своју сврху само у личности оштећеног. Оно, даље, допушта да накнаду користи лице које већ остварује право на накнаду неимовинске штете коју лично трпи услед смрти декујуса (наследници којима је истовремено признато право на накнаду неимовинске штете коју услед смрти декујуса лично трпе, разуме се, ако је смрт последица околности за коју је неко одговоран). Оно, најзад, допушта да спор за накнаду води у своје име лице које не само што није претрпело никакав бол лично него уопште не мора бити блиско умрломе: на пример, маћеха, која иначе нема право на накнаду неимовинске штете због смрти пасторка, у случају смрти (потоње, разуме се) и његовог оца а свог мужа, наслеђује право на накнаду неимовинске штете коју је њен муж претрпео због смрти свог сина, а евентуално (услед наследне трансмисије) и право на накнаду неимовинске штете коју је њен пасторак лично претрпео до своје смрти (ако се у овој хипотези уместо маћехе појављује мајка, она паралелно остварује три права: право на накнаду неимовинске штете коју лично трпи, право на накнаду неимовинске штете коју је због смрти свог детета претрпео њен покојни муж и право на накнаду неимовинске штете коју је њен покојни син лично претрпео у интервалу између нанесене повреде и дана своје смрти!). Кад се као наследник појављује држава, она такође може водити спор за накнаду неимовинске штете

коју је оштећеник лично претрпео, било у виду физичког бола због повреде било у виду душевног бола услед смрти блиског сродника.

9. Одвајање накнаде од њене функције еклатантно се потврђује још и тиме што је у низу случајева реч о трајним неимовинским штетама, (душевни болови услед унакажености, услед смрти блиског лица, појачани напори, умањење животне активности). Тужилац овде увек тражи накнаду целокупне штете, како оне коју је већ претрпео до дана тужбе односно пресуде, тако и оне коју ће трпети у будућности, после доношења пресуде. Ако у току парнице умре а суд ипак усвоји његов захтев, то значи да накнада обухвата и онај део штете, често значајнији, за који је евидентно да уопште неће бити реализован. Или ће се рећи да у таквом случају суд треба да умери тужбичево (сада већ покојничково) потраживање на износ који одговара стварно претрпљеној штети до тренутка његове смрти? Са којим образложењем? Да досуђени износ, да би вршио своју функцију накнаде, треба да је у сразмери са штетом? Не води ли такво резонување закључку који припада истом поретку мисли: да суд треба да ускрати сваку накнаду кад је њена функција у целини постала неостварљива?

Др Обрѐн Станковић

РЕЗЈОМЕ

Ице кое-што о наследованим права на возмещение вреда нанесеного личности

По мненију автора право на возмещение вреда, причиненного личности, переходит на наследника лишь в случае, когда к моменту смерти потерпевшего уже было вынесено решение суда о возмещении вреда. Не имеет значение обстоятельство имел ли потерпевший в момент своей смерти законного представителя на суде. Общее положение Закона о судопроизводстве, по которому производство по делу не приостанавливается в случаях, когда у умершей стороны был законный представитель, относится на случаи, когда право переходит по наследству, но оно не решает вопрос условий, на которых право на возмещение вреда личности переходит по наследству, ибо данный вопрос материально-правовой природы.

Неприемлива точка зрения, кстати представленная в югославской судебной практике, по которой право а возмещение вреда личности переходит на наследников поскольку потерпевший при жизни возбудил судебное дело и умер до вынесения судебного решения, так как такая точка зрения не находится в соответствии с специфичной целью денежного возмещения вреда, ибо связано с личностью, а не с имуществом. Подобная точка зрения приводит к тому, что возмещение присуждается лицам, не потерпевшим никакого физического ущерба, а иногда и лицам, вообще не являющимся близкими потерпевшему — (а тем более в случаях перехода наследства). Это же точка зрения приводит и к присуждению возмещения несуществующего ущерба: будущего вреда причиненного личности, возмещение которого затребовал потерпевший, но присуждение возмещения не наступило вследствие его смерти (пожизненный ущерб личности, напр. психическая травма вследствие изуродования). А теоретическая мотивировка, на основании которой был бы отклонен иск о возмещении причиненного вреда, не содержала бы аргументы для отклонения всякого иска о возмещении во всех случаях, когда во время вынесения судом решения потерпевший не был в живых.

SUMMARY

Some More Comments on Inheriting the Right to Compensation of Damage

In the author's opinion the right to compensation for immaterial damage is transferred to the heirs, provided the adjudication for the damage was fully valid at the time of the damaged party's death. It is irrelevant whether the damaged was represented in the law suit by proxy or not at the moment of his death. The general provision of the Law of Law Suit Procedure according to which the proceedings are not discontinued if the deceased party had a proxy at the moment of his death is applied to the cases where the right may be inherited, but it does not resolve the question of conditions under which the right to compensation for immaterial damage is inherited if the matter is of material and legal nature.

It is impossible to accept the standpoint, very extensively applied in the Yugoslav judicial practices, according to which the right to compensation for immaterial damage is transferred to the heirs if the damaged party had instituted proceedings while alive, but died in the course of the proceedings, for it is not in conformity with the specific purpose of money compensation for immaterial damage, which is effected in the person of the damaged and not in property. Such a standpoint leads to the compensation of damage to individuals who have not suffered any pain, and sometimes they may be very distant relations to the damaged party — decuius (especially in the case of inheritance transmission). This standpoint also leads to the compensation for non-existing damage, i.e. future immaterial damage whose compensation was claimed by the damaged party but that is not going to be materialized owing to his death (lasting immaterial damage, for instance mental suffering owing to deformity). A theoretical explanation why compensation of the unrealized damage should be refused ought to contain arguments for denying any compensation if at the time of adjudication the damaged party was not alive.

RÉSUMÉ

Quelques détails sur la succession des droits au dédommagement du préjudice moral

La droit au dédommagement du préjudice moral, de l'avis de l'auteur, passe aux héritiers seulement si à l'époque de la mort de la personne lésée le jugement est déjà prononcé, par lequel les dommages et intérêts ont été octroyés. Il est sans importance si la personne lésée avait eu un représentant au procès au moment de sa mort. La disposition générale de la Loi relative à la procédure civile selon laquelle la procédure n'est pas interrompue si la partie décédée avait un représentant se rapporte aux cas dans lesquels le droit, par ailleurs, peut être transféré par voie de succession, mais cette disposition ne résout pas la question des conditions dans lesquelles le droit aux dommages et intérêts du préjudice moral peut être transféré par voie de succession, cette question étant de nature de droit matériel.

Le point de vue est inadmissible qui est du reste adopté dans la pratique judiciaire yougoslave, selon lequel le droit aux dommages et intérêts du préjudice moral passe aux héritiers pour autant que la personne lésée a porté plainte de son vivant et qu'elle soit morte au cours du procès avant le prononcé du jugement, car cela n'est pas conforme au but spécifique du dédommagement payable en argent, qui se réalise en la personne et non point en propriété. Un tel point de vue a pour conséquence que les dommages et intérêts sont octroyés aux personnes qui n'ont subi aucune douleur et parfois il peut s'agir

de personnes qui, en général, n'étaient pas proches à la personne lésée — au de cujus (surtout dans les cas de transmission de succession). Un tel point de vue a de même pour conséquence que les dommages et intérêts sont octroyés pour un dommage inexistant: le préjudice moral futur dont le dédommagement a été réclamé par la personne lésée mais qui, à cause de sa mort, ne sera pas réalisé (les préjudices moraux durables, par exemple les douleurs psychiques par suite de difformité). Quant à l'exposé des motifs théorique par lequel serait refusée la compensation de ce dommage non réalisé contiendrait nécessairement les arguments pour opposer une fin de non recevoir à toute compensation si au moment du prononcé du jugement la personne lésée n'est plus en vie.